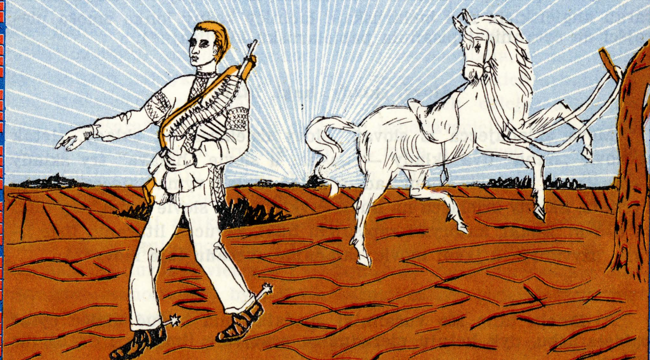
SIAŬBIT

LITOUSKI / BIEŁARUSKI 2-MIESIAČNIK

THE LITHUANIAN★WHITERUTHENIAN 2-MONTHLY

© PDF: Kamunikat.org 2018 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2018

ś. ☦ p.

UŁADYSŁAVA ŁUCEVIČ

Paśla ciažkoj chvaroby pamierła 25. 2 1960 h. Uładysłava Łucevič — vierny druh i spadarožnik žyćcia narodnaha Biełaruskaha paeta, jahonaja žonka, Janki Kupały. Naradziałasia jana ŭ 1891 hodzie u katalickaj siamji lasnoha abježčyka Stankieviča.

Vysoka šanujučy tvorčaść vialikaha Biełaruskaha pieśniara Janki Kupały, Uładysłava rabiła usie zachady dla dastojnaha ŭviekaviečańnia jahonaj pamiaci, utvaryŭšy ŭ Mensku ŭ 1944 hodzie Literaturny muzej, dyrektaram jakoha była pastaŭlena Uł. Łucevič. Kłapatliva źbirała jana rukapisnuju spadčynu; šmatlikija kaštoŭnyja materjały, źviazanyja z žyćciom i dziejnaściu narodnaha paeta; arhanizoŭvała vyvučeńni i navukovuju raspracoŭku jaho vydatnaj tvorčaści. Muzej Janki Kupały staŭ adnym z viadomych ačahoŭ Kultury Biełaruskaha Narodu.

Biełaruski Narod vysoka acaniŭ hramadzkuju i kulturnuju pracu Uł. Łucevič. Usie, chto viedaŭ Uładysłavu, nazaŭsiody zachavajuć u svaim sercy pamiać ab hetym niastomnym dziejaču našaj biełaruskaj kultury, čułym, serdečnym, pryvabnym čałavieku.

Muzej Kupały, — heta nia tolki pomnik vialikamu pieśniaru, heta pomnik i tvajoj natchnionaj, samaaddanaj pracy. Patomki vysoka aceniać jaje. Śviatuju pamiać ab Tabie my zachavajem u našych sercach nazaŭsiody.

V i e č n a j a p a m i a ć.

Truna ź ciełam Uł. Łucevič była pastaŭlena ŭ Teatry imia J. Kupały. Dostup da truny byŭ adkryty 27. 2. 1960 ad hadziny 9-aj ranicaju. Panichida była adsłužana a pieršaj hadzienie dnia. (27. 2. 60). Prosicca ŭsich biełaruskich śviataroŭ adsłužyć śviatuju Liturhiju za supakoj dušy śv. p. Uładysłavy i Janki Łucevič — jakija addali svaje žyćci na słavu Tabie, Biełaruski Narodzie! **Dr. Michaś**

SIAŬBIT — The SOWER

Vialika-Litoŭski (Biełaruski) dvumiesiačnik — **The Great-Litvanian (Whiteruthenian) bimonthly**

Authorized as Second Class Mail, Post Office Department, New York, U.S.A.

Časapis Katalicka-Hramadzki

1960, sakavik-krasavik **Nr. 2 (13)** **March-April 1960**

Padpiska na hod 70 centaŭ, cana adnaho ekzemplaru 15 c.

Adress: Rev. F. Czerniawski, 118 Market St., Amsterdam, N. Y., U. S. A.

DZIELA SVIATA VIALIKADNIA REDAKTAR USIM ŽADAJE VIASIOŁAHA ALLELUJA!

RADUJMOSIA, CHRYŚCIJANIE!

Radujmosia, chryścijanie,
Bo Chrystus z hrobu ustańnie
Daravała nam zbaŭleńnie.
Alleluja, Alleluja, Alleluja!

Patryarchi rady stali,
Što u atchłańniach prabyvali,
Jak Zbaŭcu svajho daždali.
Alleluja, Alleluja, Alleluja!

I ubačyli jasnoha
Jon adniaŭ moc ducha złoha,
Im skazaŭ išci da Boha.
Alleluja, Alleluja, Alleluja!

Z hrobu kamień advaliŭsia,
Chrystus z umioršych zbudziŭsia
I Maryjam abjaviŭsia.
Alleluja, Alleluja, Alleluja!

Apostały sabralisia,
Što byli užo razyjšlisia,
Pa Chrystusie smuciačysia.
Alleluja, Alleluja, Alleluja!

My usie razam zaśpievajma,
Uskrašeńnie razmyšlajma,
Z hrechu ustać pastanaŭlajma.
Alleluja, Alleluja, Alleluja!

Chryste, praz z hrobu paŭstańnie,
Daj nam hrachoŭ daravańnie,
Viečnaje dušam zbaŭleńnie.
Alleluja, Alleluja, Alleluja!

AB Z PAMIERŁYCH PAŬSTAŃNIU PANA JEZUSA

„Hety jość dzień, katory ździejśniŭ Pan;
radujmasia i viasielmasia im".
(Grad.)

1. V i a l i k d z i e ń jość najvyžšym i kulminacyjnym śviatam ekklezijalnaha hodu. Ekklezija zaachvočavaja nas, kab narod prymaŭ udzieł u abychodzie śviata z Pamierłych Paŭstańnia Jezusa, jak hadavinu pieramohi Chrystusa nad piekłam, varahami i nad śmierciaj. Heta najvažniejšaja padzieja u historyi Ekklezii. Heta najvyššy punkt uračystaściaŭ usiaho liturgičnaha žyćcia Ekklezii i liturgičnaha hodu.

Ad Adventu až da Vialikadnia usio viadzie da Śviata z Pamierłych Paŭstańnia, jak najbolšaha dovadu Jahonaje Boskaści i fundamentu našaj viery. — U časinu Ucielauleńnia i Narodžańnia Chrystusa uzmacniajecca liturgičnaje žyćcio Ekklezii i žyćcio nadpryrodnaje viernikaŭ, jakija razam z Chrystusam prachodziać usio Jahonaje žyćcio, pakuty i śmierć, kab ustać z pamierłych razam z Chrystusam i u stanie łaski uvajśći ź Im u niebiasnuju chvału. Cełу peryjad ad Vialikaj Nočy až da kanca ekklezialnaha hodu abapirajecca na tajnicy z Pamierłych Paŭstańnia Chrystusa i maje svajo značańnie i krynicu łaski u hetaj tajnicy. Čas vialikodny jość uzoram nieba, źzjańniem Paschi viečnaj, jakaja jość metaj usiaho ludzkoha žyćcia.

2. „Kali Chrystus nie paŭstaŭ z pamierłych, dyk pustaja našaja viera: vy jašče u hrachoch vašych. Dyk i pamierłyja u Chrystusie pahibli" (1 Kor. 15, 16-17-18). — Paŭła Apostał vyrazna kaža, što ucielańnie Chrystusa, Jahonyja Pakuty i śmierć nia uratavali-b nas, darma što Chrystus byŭ vydany za našyja hrachi, bo našaja viera nia mieła-b patrebnaj niepachisnaj padstavy da viečnaha žyćcia. Tolki z Pamierłych Paŭstańnie Chrystusa dało nam spraŭdžeńnie našaj viery i nadziei, što z Chrystusam z Pamierłych Paŭstańniem i my paŭstaniem i budzeim u Jahonym Karaleŭstvie na vieki. Z Pamierłych Paŭstańnie Chrystusa kinuła usich varahoŭ Chrystusa pad Jahonyja stopy, asabliva apošniaha voraha — śmierć. Śv. Paŭła Apastał kaža: „Apošni vorah źniščycca — śmierć, bo ŭsio pakaryŭ pad Jaho nohi" (1 Kor. 15, 26-27).

Z Chrystusam z Pamierłych Paŭstałym adradziŭsia śviet, Ekklezija i kažnaja ludzkaja duša u chvale Božaha žyćcia, jak pry stvareńniu. Adtul niaźmiernaja radaść Ekklezii i viernikaŭ u paŭtaranym śpievie „Alleluja". „Hety jość dzień, što ździeiŭ Pan, radujmasia i viesialemasia u Im". „Vysłaŭlajcie Pana, bo dobry, bo na vieki Jahonaja

miłasernaść" (Grad.). „Ja žyvy i vy budziecie žyć. U toj dzień paznajecie, što Ja jość u Maim Ajcu, vy uva Mnie, a Ja u Vas" (Joan 14, 19-20).

Vialikodny duch jość najhłybiejšym vykazam udziačnaści Chrystusu za paklikańnie nas, jość ducham radaści i zachapleńnia, što pieramožany vorah Chrystusa i naš zły duch — hrech i apošni naš vorach — niaŭprošanaja śmierć. U Chrystusie i my pieramožam usialakuju ciemru hetaha śvietu. Niepachisnaja našaja viera i davier da Niabiosnaha Ajca, jaki praz z Pamierłych Paŭstańnie Božaha Syna prypiačataŭ Božaść Chrystusa i Jahonuju navuku ab viečnym žyćci, nam pryznačanym. „Z pamierłych paŭstańniu našaha cieła: siejecca na tleńnie, ustaje u niatlenaści; siejecca u panižeńni, ustaje u słavie; siejecca u niamocy ustaje u mocy; siejecca cieła zmysłovaje, ustaje cieła duchovaje ... I jak my nasili abraz ziamnoha, budziem nasić i abraz niabiosnaha" (1 Kor. 15, 42-44 i 49).

„Dyk, kali vy z pamierłych paŭstali z Chrystusam, šukajcie-ž uzhornaha, dze Chrystus siadzić pravaruč Boha; ab uzhornym dumajcie, a nie ab ziamnym, bo vy pamierli, i žyćcio vašaje pachavanaje z Chrystusam u Bohu" (Kal. 3, 1-3). — Ekklezija pry usioj radaści Vialikodnaj nie pakidaje praz uvieś Vialikodny čas napaminać nam: „Kali-ž my pamierli z Chrystusam, dyk vierym, što i žyć budziem ź Im razam, viedajučy, što Chrystus, z Pamierłych Paŭstały, ŭžo nia umiraje, śmierć nia maje užo ułady nad Im. Bo što Jon pamior, dyk pamior dziele hrechu, a što žyvie, to žyvie dziela Boha. Hetak i vy ličycie siabie pamierłymi dziela hrechu, žyvymi-ž dziele Boha u našym Panu Chrystusie" (Rom. 6, 9-11).

3. „Našaje-ž žyćcio — na niebiosach, adkul my čakajem i Zbaviciela, Pana našaha Jezusa Chrystusa, jaki źmienić cieła našaje źniavahi, kab jano stałasia padobnym da cieła słavy Jahonaj, siłaju, jakuju Jon dužy i pakaryć Sabie usio" (Fil. 3, 20-21).

Praz Chrost śv. pamierli nazaŭsiody dla hrechu i złoha duchu, kab žyć z Chrystusam dla Boha. Adhetul maje prabyvać užo tut, na śviecie, u žyćci našym u „Niabiosach" (Fil. 3, 20-21).

Chvała Bohu, Jaho uvialbiańnia, Jaho vola majuć być darohapakaźnikami našaha žyćcia da Zbaviciela, jakoha čakajem, naśladujučy Jaho u žyćci, navucy, pakutach i śmierci, kab ukryžavaŭšysia ź Im, mahli z pamierłych paŭstać ź Im u Jahonaj chvale. „Ci-ž nia treba było ciarpieć Chrystusu i uvajści u słavu Svaju?" (Łuk. 24, 26).

U hetym duchu supolnaha ciarpieńnia i supolnaha paŭstańnia viadzie nas śv. Ekklezija praz cały čas Ekklezialnaha hodu ad Vialikaj Nočy praz Zysłańnie Śviatoha Ducha až da Jahonaha kanca. „Hetaki vy ličycie siabie pamierłymi dziele hrechu, žyvymi-ž dziela Boha u Jezusie Chrystusie, našym Panu” (Rom. 6, 11). U śv. Ekklezii žyviem, u Mistyčnym Ciele Chrustusovym najciaśniej zrosšysia, jak hałuzka u vinnym kuście. U Chrystusie i Ekklezii, čakajem pryjścia Zbaviciela našaha ź nieba u čas našaj śmierci, kab u Im z pamierłych paŭstać da viečnaha žyćcia, dzie nam pryhatavaŭ miesca viečnaje radaści. — „Vierym u z pamierłych paŭstańnie i žyćcio viečnaje. Aman. Spuści na nas, Panie, ducha lubovi, kab uzmocnienyja vialikodnymi Sakramentami, praz miłasernaść Tvaju tryvali u jednaści i zhodzie” (Pa Kom.). X. T. R.

ŹJEZD BIEŁARUSKICH KATALICKICH ŚWIATAROŬ

Radasnaj padziejaj u sumnym vyhnanskim žyćci biełaruskaj emihracyi možna ličyć źjezd biełaruskich katalickich śviataroŭ u Rymie. Ad doŭhaha času adčuvali hetyja duchoŭniki nieabchodnaść razam sabracca, kab pradyskutavać piakučyja prablemy i supolna znajści, pakolki našyja ciažkija abstaviny pazvalajuć, praktyčnuju raźviazku.

Kankretnaja dumka ab sklikańni takoha źjezdu ŭ Rymie, centry katalictva, była padana pryblizna hod tamu. Nažal, jak časta ŭ žyćci zdarajecca, niekataryja techničnyja spravy pryšłosia załadžvać u apošnija dni. Heta adnak nie pieraškodziła tamu, kab źjezd pačaŭsia pieršaha lutaha 1960 hodu i tryvaŭ šeść dzion, jak było pastanoŭlena jahonym staršynioju, J. E. Biskupam Balesłavam Słoskansam, Apostalskim Vizytataram dla Biełarusaŭ u Eŭropie.

Biełaruski narod, zhodna z jahonaj viakovaj tradycyjaj, nie pačynaje pracy pierš čym nie paprosić u Boha pomačy. Taksama i ŭdzielniki źjezdu, jak chryścijanie dy jak syny hetaha hłyboka relihijnaha narodu, nie mahli pačynać tak važnaj spravy biez malitvy. Jana tryvała, kali tak možna vyrazicca, cełу dzień, h. zn. pieršy dzień byŭ pryznačany dla rekalekcyjaŭ. Na hetym miescu zaŭvažu, što źjezd končyŭsia taksama malitvaj.

Jaho Ekscelencyja Balesłaŭ daŭ dźvie kanferencyi-razmyšleńni, u jakich havaryŭ ab abaviazku śviataści dla ŭsich ludziej, asabliva dla śviataroŭ. My, jon miž inšym kazaŭ, pavinny ŭsio našaje žyćcio paśviacić dla zrealizavańnia Božaha vaładarstva na ziamli. Tolki tady poŭnaściu zrazumiejem hłyboki sens malitvy „Ojča naš”, tolki tady budziem mahčy jaje adhavorvać z čystym i spakojnym sumleńniem.

U časie rekalekcyjaŭ, dy naahuł u svajich pryvatnych malitvach, nichto nie zabyvaŭsia ab šmatpakutnaj Baćkaŭščynie — Biełarusi. Adnak patrebna była publičnaja, supolna z inšymi narodami vyražanaja, malitva. Nahoda znajšłasia, kali čaćviartaha lutaha J. Em. Kardynał Aŭhustyn Bea adsłužyŭ u Bazylicy Santa Maria Maggiore, pierad cudatvornym abrazom Božaj Matki "Salus Populi Romani" (Zbaŭleńnie Rymskaha Narodu), śv. Imšu za biełaruskich biskupaŭ, śviataroŭ i viernikaŭ, na jakoj byli prysutnyja biskupy (piać), prałaty, śviatary, zakońnicy i mnohija vierniki.

Praca źjezdu pačałasia nastupnaha dnia pa rekalekcyjach. Paśla ŭstupnoha słova staršyni dy niekatarych farmalnaściaŭ, jak napr. pryniaćcia paradku dnia, była vysłana telehrama Jaho Śviataści Papie Joannu XXIII. U joj prysutnyja śviatary, na čale z Jaho Ekscelencyjaj Biskupam Słoskansam, vyrazili addanaść Śviatomu Ajcu dy prasili ŭ jaho apostalskaha dabrasłavienstva, jakoje było im paźniej prysłanaje.

U niekalki słovach pieraskažu pracu źjezdu, imienna byli pračytany try dakłady, pa jakich pravodzilisia dyskusyi, dy zredahavanyja, specyjalna na heta vybranymi kamisijami, memaryjał dy rezalucyi. Varta adnak nad hetym koratka zatrymacca.

Pieršym pačarzie byŭ staranna pryhatavany, asabliva z histaryčnaha boku, dakład a. L. Haroški ab „Relihijnych prablemach biełaruskaj emihracyi". Nažal sam aŭtar nia moh jaho čytać, bo napiaredadni zachvareŭ. Nastupna a dr. P. Tatarynovič ilustravany vytrymkami z rožnych vydańniaŭ dakład ab „Biełaruskaj relihijnaj presie". Tema była tak šyrokaja, što dakładčyk, nia hledziačy na ŭsie svàje starańni nia moh jaje ŭsiebakova apracavać. Niepieramožnaj trudnaściaj źjaŭlałasia adsutnaść šmat jakich vydańniaŭ biełaruskaj presy. Pry hetaj nahodzie chaciełasia-b źviarnuć uvahu našaha hramadztva na vialikaje značeńnie arhanizavańnia svaich bibliatekaŭ ci addavańnia biełaruskich vydańniaŭ u inšamoŭnyja. Apošnim byŭ dakład a dr. Č. Sipoviča na zapraŭdy aktualnuju temu: „Jak zdavolić relihijnyja patreby biełaruskaj emihracyi?" Piakučaja prablema, ale dać na jaje praktyčnuju raźviazku ŭ adnym dakładzie i adnym čałaviekam niemahčyma. Heta voś išče raz jasna pakazvaje na karyść, kali nie na nieabchodnaść, dyskusyjaŭ.

Dyskutavałasia paśla kožnaha dakładu. Sumna adnak, što akramia rečovych vyskazaŭ dy karysnych dapaŭnieńniaŭ znajšłosia paru nehatyŭnych zaŭvahaŭ. Abjektyŭny, naprykład, abservatar vynias-by

ŭražańnie, što kožny z dyskutujučych nia tolki daśvietčany žurnalist, ale i kampetentny filolah. Dziela braku času i svomaj ludziam abmiežavanaści vielmi važnaja sprava — brak śviatarskich paklikańniaŭ — nia była pradyskutavana; ab joj uspominałasia tolki mimachodam. Spadziajusia, što na nastupnym źjeździe hetaj žyćciava-balučaj prablemie budzie pryznačany specyjalny dakład.

Kamisyi u pryznačanym dla ich časie nie siadzieli biaździejna. Jany pryhatavali prajekty memaryjału i rezalucyjaŭ źjezdu. Henyja prajekty z niekatorymi papraŭkami i dapaŭnieńniami byli adnahałosna prynityja.

U memaryjale, padanym asabista Jaho Śviataści Joannu XXIII, J. Em. Kardynału Cicognani — Sekretaru Ŭschodniaj Kanhrehacyi, J. Em. Kardynału Mimmi — Sekretaru Konsystoryjalnaj Kanhrehacyi, źjezd prasiŭ dać Biełarusam katalikom rodnuju hierarchiju i pamahčy zarhanizavać novy dušpastyrski punkt.

Rezalucyi, što pavinny być vytyčnymi linijami dla biełaruskich katalickich śviataroŭ, u hałoŭnym nastupnyja: 1) lepš zaktyvizavać pracu isnujučych dušpastyrskich punktaŭ i adkryć, kali abstaviny na heta pazvolać, novyja; 2) adnavić dziejnaść BAKA „Runi"; 3) abchapić jak najbolš biełaruskaj katalickaj moładzi rodnymi relihijnymi dy hramadzkimi arhanizacyjami; 4) vysyłać u biełaruskija sekcyi radyjaŭ pieradačy na relihijnyja temy.

Najbolš radasnaj, dušu kranajučaj, chvilinaj dla ŭdzielnikaŭ źjezdu była pryvatnaja aŭdyjencyja ŭ Śviatoha Ajca, jaki šostaha lutaha sapraŭdy pa ajcoŭsku pryniaŭ J. E. Biskupa Słonskansa i dzieviacioch śviataroŭ. Pierad raźvitańniem Śviaty Ajciec zhadziŭsia sfatahrafavacca pierš z Jaho Ekselencyjej, paśla z całaj hrupaj.

Apostalskaje dabrasłavienstva jość zarukaj Božaj pomačy dla asiahnieńnia metaŭ pastaŭlenych źjezdam. Napeŭna śviatary nie paškadujuć sił, kab ažyciavić henyja pastanovy. Jany źviartajucca z vialikaj prośbaj da našych śvieckich ludziej sumlenna supracavać z imi dy mocna padtrymać ichnyja inicyjatyvy.

Histaryčnaja padzieja, nastupstvy jakoj mohuć mieć vialikuju vahu dla biełaruskaj emihracyi dy, aśmielvajusia skazać, dla całaha narodu, nie prajšła biaz vodhukaŭ u italjanskaj presie. Viestku ab źjeździe ci śv. Imšy ŭ Bazylicy Santa Maria Maggiore padali rymskija hazety: "Il Tempo", "Il Quotidiano" dy vatykanskaja "L'Osservatore Romano".

J. S.

AB KACHAŃNI BAĆKAŬŠČYNY

Chryścijanin moža i pavinien bolš lubić svoj narod i svaju Krainu, čymsia inšyja Krainy i narody; hetaje kachańnie zaščeplenaje užo ad pryrody, a religija chryścijanskaja nia imkniecca źniščyć jaho, ale padtrymlivaje i pamacniaje. — Ale chryścijanin nia tolki moža, ale navat pavinien lubić svoj narod. Kali lubić samoha siabie i lubić baćkoŭ, nia tolki dazvolena, ale nakazana, treba lubić i narod, da jakoha naležym, bo heta adna **vialikaja radzima — siamja,** adzin vialiki źviaź kroŭnych ciełam i dušoj. Kali my svaich kroŭnych bolš lubim, čymsia čužych, dyk pavinny bolš lubić svoj narod, čymsia niejki čužy. Kali dzicia lubić svaju matku bolš, čymsia čužuju, ale nie pahardžaje čužoj i joj nia brydzicca, hetak i my pavinny lubić svoj narod bolš, čymsia čužy, nia brydziačysia adnak i nie pahardžajučy inšymi narodami. Lubaść ci da narodu, ci da radzimy, abhruntoŭvajecca na **pravie natury,** dy na voli Stvaryciela. Kali z natury užo Stvaryciel ukaraniŭ u našyja sercy macniejšuju lubaść da baćkoŭ, čymsia da inšych ludziej, hetym samym Jon ukaraniŭ u sercy našyja i bolšaju lubaść da svajho narodu, čymsia da čužoha.

Taksama zusim naturalna, što bolš ščylna łučacca z saboj ludzi, jakija havorać toj samoju movaju i lubaść da svojho narodu jošć kaniečnym vynikam naturalnaha prava, jakoje chryścijanstva nikoli nia vyniščała i nia dumaje vyniščać.

Jezus Chrystus abvieściŭ vyrazna, što nia pryjšoŭ vyniščać Zakon, ale dapoŭnić jaho (Mat. 5, 17).

Boh, značycca, krynica lubaści narodnaje i relihijnaje; abiedźvie jany jakby rodnyja siostry, jakija majuć taho samaha Ajca Boha. Boh nia moža supraciŭlacca samomu Sabie. Nia moža lubaść relihii suproć stavić lubaści da narodu. Asabistaja dziejnaść Zbaviciela blizu vyłučna była abmiažovanaja Izraelskaj ziamloj; što Zbaviciel pierš za usio dbaŭ ab Izraelski narod, Sam Jon kazaŭ' „Ja pasłany tolki da hinučych aviečak domu Izraela" (Mat. 15, 24). Haračaje kachańnia radzimy znajchodzim u Prarokaŭ (Jeremiaš horka płakaŭ na ruinach Jeruzalimu), Mučanikaŭ Judejskich (braty Machabejskija spasyłajucca pry śmierci na svoj „Zakon radzimy" (2. Mach. 7), Najśv. Dz. Maryja „Magnifikat", u Apostałaŭ — śv. Paŭła zhadžajecca na zahubu, kali tolki vyratuje svoj narod (Rom. 9, 2 i 10). — Lubaść da radzimy možam vykazać i my, kali vysoka cenim svoj narod, usialakimi

dazvolenymi sposabami starajemsia, kab jon raźvivaŭsia dy baronim jaho.

Błudzić toj, što stavicca abyjakava da svajho Kraju i narodu abo vyrakajecca ich. **Ks. Dr. W. G.**

Dziela Biełaruskaha Narodnaha Śviata Prahałašeńnia Niezaležnaści Biełarusi Redaktar „Siaŭbita" pierasyłaje Biełarusam pažadańni ščaślivaje pracy na nivie nacyjanalnaj i u žyćciu asabistym.

SORAK DRUHIJA ŬHODKI PRAHAŁAŠEŃNIA NIEZALEŽNAŚCI BIEŁARUSI

Sorak dva hady nazad aktam voli narodu biełaruskaha było ŭznoŭlena biełaruskaje haspadarstva, źlikvidavanaje rasijskim imperyjalizmam u 1795 hodzie.

Najstaršyja histaryčna-viedamnyja haspadarstvy biełaruskija byli pačynajučy z IX-ha stahodździa. Ad IX da XIV stahodździa było kolki haspadarstvaŭ biełaruskich, katorych značeńnie my možam sabie pradstavić, kali ŭspomnim što adny Biełarusy na Ŭschodzie Eŭropy abaranilisia ad tatarskaha nachodu ŭ 1237-1242 hadoch. Ad druhoje čećvierci XIII-ha stahodździa asobnyja haspadarstvy biełaruskija pačynajuć adzinočycca ŭ vadnym svajim haspadarśćvie, zvanym Vialikim Kniastvam Litoŭskim*). U pałavicy XIV stah. zadzinočańnie ŭsich ziemlaŭ biełaruskich było skončana.

Zadzinočanaje haspadarstva biełaruskaje adli zadzinočyłasia z Polščaju ŭ 1569 h. na šyrokich konfederacyjnych asnovach jak dva roŭnyja niezaležnyja haspadarstvy. U XVIII stahodździu (1772, 1793, 1795) i pačatku XIX stah. (1807) ziemli biełaruskaha haspadarstva byli suproć voli jich žycharstva zachopleny Rasijaj. U 1812 h. Biełarusy paŭstali i pry pomačy Napoleona na karotki čas uznavili cvaju niezaležnaść. Adli biełaruskija paŭstańni suproć Rasiji byli ŭ 1831 i 1863 hadoch. Hetyja dva paŭstańni Biełarusy viali adnačasna j salodarna z Palakami, ale mieli svaje apryčonyja imknieńni j svaju apryčonuju palityčnuju j vajennuju arhanizacyju. U pieršych hadoch XX stahodździa Biełarusy damahajucca aŭtonomiji ŭ Rasiji. U 1917

*) Litva histaryčnaja j ciapierašniaja Lietuva nia toje samaje. Prybliznaja pałavica ciapierašniaje Lietuvy była pryłučana da Litvy histaryčnaje ad 1258 da 1261 h., druhaja pałavica (Samogitia) kančalna była pryłučana ŭ 1411 h., kali Vialikaje Kniaźstva Litoŭskaje było na viersie svaje mahutnaści z terytoryjaj kala 1 mil. kv. km.

h., u časie revolucyji na Ŭschodzie Eŭropy, Biełarusy arhanizujucca ŭ svaje asobnaje haspadarstva biełaruskaje — Biełaruskaju Narodnuju Respubliku (BNR). 25 sakavika 1918 h. Rada BNR prahałašaje niezaležnaść Biełaruskaje Narodnaje Respubliki.

Adyli maładoje haspadarstva nie mahło ŭstojić suproć novaha — balšavickaha — imperyjalizmu rasijskaha dy imperyjalizmu polskaha i Ryskim miram 1921 h. było padzielena pamiž Rasijaj i Polščaju. Kali Biełaruś była okupavana (rasijskimi balšavikami) urad i ŭ balšyni Rada BNR emigravali zahranicu. Zmušanyja ličycca z imknieńniami biełaruskaha narodu da palityčnaje niezaležnaści, balšaviki dali jamu svoj falsyfikat — Biełaruskuju SSR. Biełaruskaje žycharstva, budučy siłkom pryłučanaje da abodvych haspadarstvaŭ, pad Polščaj vykazavała svaje niezadavaleńnie vialikimi suproć polskimi ruchami, a ŭ SSSR, u tym liku ŭ BSSR i čyslenymi paŭstańniami; a suproć balšavickaje partyzanckaje chodańnie tryvaje bieź pieraryva ŭ tej abo jinšaj miery dahetul, čamu pryjaje lasistaść kraju.

Dziela oryjentavańnia ŭ historyji Biełarusi, treba viedać, što prybilzna da pałavicy 13 stah. ohulna-nacyjanalnym nazovam biełaruskaha narodu byŭ nazoŭ „Kryvičy". Adhenul i blizu da kanca XIX stah. ahulna-nacyjanalnym nazovam byŭ „Lićvin — Litva" (na niekatarych prastorach na ŭschodzie i paŭdniavym uschodzie Biełarusi hetym nazovam jašče ciapier zavuć siabie Biełarusy). Najčaściej ciapier užyvany nazoŭ „Biełarusy" jo poźniaha j čužoha pachodžańnia. Jon nakinieny našamu narodu Maskvoju.

Z usich narodaŭ, paniavolenych Rasijaj, mała takich, što daznali j daznajuć ad jaje hetulki kryŭdaŭ, kolki narod biełaruski. Apryča viedamaha rasijskaha imperyjalizmu j nietolerancyji, pryčyna hetaha jošć u tym, što tut strelisia dva roznych śviety. Nia kažučy pra pachodžańnie (u Biełarusaŭ bałcka-słavianskaje, u Rasijcaŭ finska-słavianskaje), Biełarusy naležać da sfery zachodniaje cyvilizacyji, Rasijcy — da turanskaje. Biełarusy indyvidualistyja — Rasijcy ochłokraty. Biełarusy viedamnyja ŭ historyji jak demokraty j respublikancy, Rasijcy adznačajucca despotyčnym charaktaram. U Biełaruskim haspadarstvie zaŭsioby była svaboda viery, Rasijcy prajaŭlali ŭvieś čas kancavuju religijnuju nietolerancyju. Dziela mienavanaha Biełarusy nia tolki byli pryłučanyja da Rasiji, ale j jak narod Rasijcam susim čužy j varožy. Zabraŭšy Biełaruś, Rasija siłkom źlikvidavała dva biełaruskija kaścioły i adnu carkvu — hrecka-katalicki j rymska-katalicki kaścioły j pravasłaŭnuju carkvu. Pieršy susim zabaraniła,

jak i ciapier balšaviki na Ukrajinie, trejciuju zamianiła rasijskaj carkvoju, a rymska-katalicki kaścioł addała pad kiraŭnictva polskaje. Rasija źlikvidavała ŭ Biełarusi vysokija škoły (u 1820 h. Połacki ŭniversytet, u 1832 h. Vilenski ŭniversytet, zakładzieny ŭ 1570 h. — pieršy na Uschodzie Eŭropy, u 1841 h. medyčnuju akademiju, u 1842 h. pieraniesła duchoŭnuju akademiju ź Vilni da Pieciarburhu). Zamiest jich nia była adčyniena nivodnaja, navat rasijskaja, vysokaja škoła, darma što biełaruskija miesty prasili dazvołu adčynić jim ŭniversytet na svoj košt. Byli pazačyniany j jinšyja škoły, a taksama biblioteki. U 1864 h. byŭ zabaronieny druk biełaruski.

Tak zvanaja Biełaruskaja Savieckaja Socyjalistyčnaja Respublika (BSSR) abyjmaje tolki trochu bolš pałavicy biełaruskaje etnografičnaje terytoryji, zastałaja čaść biełaruskaje etnografičnaje terytoryji pryłučana da jinšych respublikaŭ SSSR, u tym liku j hałoŭna da Rasijskaj Savieckaj Federacyjnaj Socyjalistyčnaj Respubliki i čaść da Polščy. Biełarusy daznajuć najciažšych usiebakovych pieraśledavańniaŭ. Kolki milonaŭ Biełarusaŭ balšaviki źniščyli fizyčna biespasiarednie, zastreliŭšy abo vysłaŭšy ŭ koncentracyjnyja tabary. Fizyčnaje vyniščeńnie našaha narodu i rusyfikacyja Biełarusi pravodziacca ciapier jašče bolš planova, čymsia było pierad vajnoju.

Charaktar našaha narodu, adyli, taki, što jon nikoli pad prynukaju nie admaŭlaŭsia ad svajich pierakanańniaŭ i idejałaŭ. Nie admaŭlajecca j ciapieraka. Naadvarot, jon vieryć, što takoje zło, jak balšavizm, nia moža tryvać viečna dy što nastanie ludzkoje žyćcio tady, kali balšavizm budzie śkinieny i ŭznovicca niezaležnaje haspadarstva biełaruskaje, katoraje, apračа ŭsiaho jinšaha, zabiaśpiеča narod ad pryniasieńnia ŭznoŭ u jahonuju baćkaŭščynu balšavizmu, jak i ad raniejšych ździekaŭ nad narodam rasijskich uładaŭ.

Habrel Masalski

DA HISTORYJI MORALNAŚCI Ŭ BIEŁARUSI

Idejalogi biełaruskaha nacyjanalnaha adradžeńnia-vyzvaleńnia, kaliś, miž jinšaha P. Višnieŭski ŭ „Baćkaŭščynie”, adnej z padstavaŭ hetaha adradžeńnia ŭvažajuć vysokuju moralnaść biełaruskaha narodu. Dobra jany robiać, bo moralnaść biełaruskaha narodu vyššaja za moralnaść narodaŭ, što jaho paniavolili, vyššaja za moralnaść narodu rasijskaha i narodu polskaha, vyššaja taksama za moralnaść niekatarych jinšych narodaŭ. Dobra robiać i dziela taho, što moralnaść narodu maje vialikaje značeńnie ŭ jahonym žyćciu, razvoju j vyzvaleńniu. A dziela taho chaciełasia-b, kab u nas zvaračali taksama ŭva-

hu na zahany ŭ moralnaści našaha narodu, kab jich spabyć, kab jany nie zaminali j nie pieraškadžali ŭ našym nacyjanalnym adradžeńniu. Bo, što nie kažecie, a za apošnija tryccać hod moralnaść našaha narodu nie pavyšyłasia, a panižyłasia, panižyłasia ŭ Biełarusi zachodniaj, dzie biełaruskaje duchavienstva pieraśledavałasia polskaj uładaju i vysyłałasia z baćkaŭščyny, a duchavienstva polskaje mała abo zusim nia rupiłasia pra moralny stan svajich viernikaŭ, ale pamahała polskaj administracyji ŭ demoralizacyjnym palačeńniu našaha narodu. A što da duchavienstva pravasłaŭnaha, dyk zdemoralizavanaje rasijskaj palitykaju, dzieržačysia rasijskaha chvasta, jano zvyčajna mahło ŭpłyvać tolki adjemna. Polskaja palityka ź jaje „polskim" pravasłaŭjam konservavała maskoŭščynu pravasłaŭnaha duchavienstva zachodniaj Biełarusi i jašče bolej jaho demoralizavała. A što da Biełarusi saviecкaj, dyk tam moralnaść masaŭ panižyła ŭsia demoralizacyjnaja, vyniščajučaja ŭsie ludzkija vartaści, komunistyčnaja systema. Dyk niama dziva, što pierad pieršaj śvietnaj vajnoju moralnaść biełaruskaha narodu była vyššaja, čymsia ciapier. A ŭ pałovie 19 stah. i raniej, u stah. 18, moralnaść našaha narodu była šmat vyššaja, była jana tady nadta vysokaja. Usie biełaruskija etrografy śvietčać, što ŭ biełaruskim narodzie ŭ henuju paru była s u r o v a j a m o r a l n a ś ć. Śvietčać pra heta j tyja, što daśledavali fizyčnaje zdaroŭje našaha narodu. Hetak, dr. St. Hrynkievič staršy ŭ svajoj knižcy „Rady chvorym i zdarovym" kaža, što zaniesienyja da Biełarusi ŭ 1812 h., u časie vajny Napoleona z Rasijaj, prancy z časam ščeźli, dziakujučy adnej surovaj moralnaści narodu.

Hetaja moralnaść była rezultatam vyłučna biełaruskaj pracy, što vidać z taho, što takoj vysokaj moralnaściaj adznačałasia nasielnictva taje biełaruskaje terytoryji, katoraja ŭ 18 stah. ŭchodziła ŭ svajo biełaruskaje haspadarstva, u jakim biełaruskaja dziejalnaść mahła prajaŭlacca svabodna; biełaruskaje-ž nasielnictva na ŭschod ad biełaruska-rasijskaj haspadarstvavaj hranicy 1772 h., značycca, biełaruskaja ludnaść, što ad Andrusaŭskaha miru 1667 h. była ŭ haspadarśćvie rasijskim, maje nižšuju moralnuju roŭniu, a jašče nižšaja moralnaja roŭnia ŭ nasielnictva rasijskaha, što na ŭschod ad Biełarusaŭ. Roźnica moralnaj roŭni ŭ ludnaści naabapał hranicy 1772 h. kidałasia pierad pieršaj śvietnaj vajnoj u vočy navat prypadkovym padarožnikam.

Što dobry moralny stan Biełarusaŭ byŭ rezultatam biełaruskaj, a nie jakoj jinšaj pracy, śvietčyć taksama toje, što vysokaj moralnaś-

ciaj adznačalisia šyrokija narodnyja huščy sialanstva, miaščanstva j zaściankovaj šlachty, a panstva, što było naahuł pad polskim upłyvam, nie mahło pachvalicca dobraj moralnaściaj. Henyja narodnyja masy byli pad religijna-moralnaj apiekaj vunijackaha duchavienstva, što ŭsio čysta było kość z kości tych masaŭ, što taksama idejalogična było biełaruskim i žyło biełaruskim kulturnym žyćciom. Pracavała henaje duchavienstva siarod biełaruskich masaŭ biaz čužoha ŭpłyvu j pcmačy, naadvarot, było abmiežavana ŭ svajich pravach i dziejalnaści polskimi ŭpłyvami, što byli tady abniaŭšy biełaruskuju arystokratyju. Samo vunijackaje duchavienstva stajała moralna vielmi vysaka, čaho nielha skazać pra duchavienstva łacinska-katalickaje, što ŭ niemałoj miery było pad polskim upłyvam; uspomnim tut choć-by pra zradu biskupa Kasakoŭskaha. Usie biełaruskija etnografy ŭ vadzin hołas švietčać, što heta było vunijackaje duchavienstva, katoraje ŭžyćcioviła surovuju moralnaść u biełaruskaha narodu, a z hetych etnografaŭ vunijataŭ nia było, u vializarnaj balšyni jany byli pravasłaŭnyja. Dyk jasna, što sami Biełarusy pryščapili ŭ svajim haspadarstvie vysokuju moralnaść siarod svajho narodu. Astačami hetaj moralnaści žyvie biełaruski narod dahetul da jakoj-by viery ciapier Biełarusy nie naležyli, bo toje što było paźniej, pa źniščeńniu Rasijaj našaje niezaležnaści, było barždžej demoralizacyjaj, čymsia rabotaj u moralnaj halinie.

Praca biełaruskaha vunijackaha duchavienstva XVII-XVIII stah. nad moralnaściaj viernikaŭ i jaje rezultat — vysoki moralny stan Biełarusaŭ jość švietłaj bałonkaju ŭ historyji biełaruskaha narodu, bałonkaju tym važniejšaj, što „zapisana” jana ŭ časie našaha kulturnaha schodu; naš narod u henuju paru, pakinieny svajoj arystokratyjaj, ź jakoj upierad pachodzili mecenasy kulturnaha dyj religijnaha žyćcia, sam patrapiŭ vytvaryć poŭnaje žyćcio kulturnaje j vysoki stan žyćcia religijna-moralnaha. Hetaj bałonkaju našaj historyji my tolki možam hardzicca, a tym časam u nas ścierahucca havaryć pra jaje, jaje abminajuć. Robicca hetak, kab nie dražnić maskoŭskaha typu fanatykaŭ pravasłaŭja, fanatykaŭ, što svaju pryviazanaść da pravasłaŭnaj carkvy razumiejuć pamusulmansku, jak nienaviść da jinšych viernikaŭ. Razhledžanuju vialikuju rabotu ŭ halinie moralnaści zrabili predky jak ciapierašnich katalikoŭ łacińnikaŭ, tak i pravasłaŭnych Biełarusaŭ, bo adnych i druhich u pałavicy XVIII stahodździa ŭ biełaruskim haspadarstvie było nadta mała, a blizu ŭsio nasielnictva ŭ jim było vunijackaje. Henaje raboty ŭ moralnaści našaha na-

rodu my nia čuralisia-b navat tady, kali-b jana była zroblena našymi pahanskimi predkami, jak nia čurajemsia svajho folkloru (narodnych tvoraŭ), u vialikaj miery paŭstałaha ŭ pahanskija časy. Dyk čamu-ž majem čuracca vialikaj raboty našych chryścianskich predkaŭ, što dla čaści ciapierašnich nas byli jinšaj chryścianskaj viery?! Historyja vučycielka žyćcia, ale budzie joj adno tady, kali budziem znać jaje praŭdzivaj. Nie pavinny my abminać, chavać zahanaŭ u našaj historyji i nie pavinny hetaha rabić iź jaje śvietłymi bałonami.

Habrel Masalski

Barrie, 20 lutaha 1960

Vysokapavažany Ajciec Redaktar,

Nie admoŭcie nadrukavać u svaim časapisie „Siaŭbit" nastupnaha: U numaru 6 (11) časapisu — na bačynie 9-aj — Vy miž inšaha kažacie, što źviartalisia z prośbaj da kolki asobaŭ z pamiž biełaruska-katalickaj emihracyi ŭ Zadzinočanych Haspadarstvach i Kanadzie, kab jany pakazali zahany „Siaŭbita" j padali čym henyja zahany mieli-b być zamienienyja. A dalej havorycie dasłoŭna, što „na hetaje źviartańnie adkazaŭ adzin sp. J. Pituška z Toronta".

Vyšła tak, što byccam tolki sp. J. Pituška znajšoŭ zahany ŭ časapisie „Siaŭbit", a ŭsie inšyja biełarusy kataliki ŭ Zadzinačanych Haspadarstvach i Kanadzie nijakich zahan nie znajšli i z časapisam zhodny ŭva ŭsim.

U sapraŭdnaści-ž tak nia jość. Šmat chto da Vas źviartaŭsia z zakidami suproć „Siaŭbita" vusna j listoŭna, jak u Złučanych Haspadarstvach, tak i u Kanadzie, ale heta nie pamahała. Redakcyja časapisu nia ličyłasia z zaściarohami j žadańniami čytačoŭ. Dziela hetata niekatoryja z ich admovilisia padtrymoŭvać hety časapis.

Ja asabista, paśla pradyskutavańnia źmiestu, movy j formy „Siaŭbita" z biełarusami ŭ Toronto — sp. sp. Baranovičam, Čornym, Paškievičam i Markievičam napisaŭ. Vam list u adkaz na vaša „źviarnieńnie", u jakim vykazaŭ zaściarohi nia tolki svaje, ale j uspomnienych vyšej spadaroŭ. Praŭda, ja nie namahaŭsia, kab list moj byŭ nadrukavany ŭ „Siaŭbicie", pierad hetym atrymaŭ ad Vas infarmacyju, što časapis pierachodzić na inšuju biełaruskuju movu j novy sposab redahavańnia. Dziela taho adnak, što na vaša „źviarnieńnie" adkazaŭ tolki adzin sp. J. Pituška — čujusia zabaviazanym padać svaje zaściarohi da časapisu „Siaŭbit" da publičnaha viedama.

Z jakoj metaj vydajecca biełaruski katalicki časapis? Chiba što z tej metaj, kab: 1. hurtovać biełarusaŭ katalikdŭ paraskidanych u

svaich dy razhublenych u čužych asiarodździach; 2. uzmacniać siarod ich relihijny duch i biełaruskuju nacyjanalnuju śviedamaść; 3. infarmavać ab relihijnym žyćci dy biełaruskim žyćci na baćkaŭščynie j emihracyi. Voś meta, jakoj pavinien słužyć biełaruski katalicki časapis, z hetym chiba zhodzicca kožny biełarus.

Tym časam časapis „Siaŭbit" pierakinuŭsia na pobočnyja mety, jakich relihijny časapis moh by j nie čapać. Havoryć ab hetym nazoŭ časapisu, vokładka, mova j źmiest jaho. Nazoŭ „Siaŭbit — Litoŭski dvumiesiačnik (u apošnich 3-ch numaroch u dužkach dadana pajaśnieńnie „biełaruski") aznačaje, što časapis samavolna źmianiaje naš nacyjanalny nazoŭ biełarusy na litoŭcaŭ. Hety apošni nazoŭ časapis prapahuje u svaim źmieście. Nia budu havaryć tut ab pravilnaści ci niapravilnaści samoha nazovu l i t o ŭ c y zamiest b i e ł a r u s y, śćvierdžu tolki, što takoje nakidańnie našamu hramadztvu inšaha nacyjanalnaha nazovu — druhoha ŭžo paśla k r y v i č o ŭ viadzie da raźbićcia nacyjanalnaj jednaści j dyscypliny dy ŭvodzić błytaninu ŭ pradstaŭleńni nas, jak asobnaha narodu, siarod čužyncaŭ. Ničoha dziŭnaha tamu, što šmat jakija z ich uvažajuć nas za jakujuś etničnuju hrupu, a nie asobny narod, bo da hetaha času, kažuć jany, heta hrupa nia viedaje jak nazvacca: biełarusami, kryvičami, litoŭcami, ci jašče inakš. Samavolnaje ŭvodžańnie inšych nazovaŭ dla našaha narodu na emihracyi škodna jašče j dziela taho, što hetym samym pahłyblajecca i tak užo vialikaja prorva, što addzielaje emihracyju ad narodu na baćkaŭščynie.

Uziaŭšysia prapahavać nazoŭ l i t o ŭ c y zamiest b i e ł a r u s a ŭ „Siaŭbit" adsoŭvajecca ad svajej hałoŭnaj mety j biare na siabie novaje palityčnaje zadańnie; vyklikaje na zmahańnie novych praciŭnikaŭ (jakich i tak choć adbaŭlaj!): letuvisaŭ i biełarusaŭ, što nia chočuć być litoŭcami; uvodzić zakałot pamiž śviedamymi biełarusami, unosić nieparazumieńnie, błytaninu siarod niaśviedamych biełarusaŭ katalikoŭ u čužych asiarodździach, jakich, nota bene, „Siaŭbit" maje hurtavać. Jany nia viedajuć chto da ich źviartajecca, litoŭcy ci biełarusy? Charakterna, što hetaha zadańnia — pierajmienavać biełarusaŭ na litoŭcaŭ — nie ŭziała na siabie nivodnaja palityčnaja hazeta, za toje „Siaŭbit" namahajecca pieramahčy ŭsich svaich praciŭnikaŭ i pastavić na svaim. Pieramoža? Nikoli, bo biarecca za spravu, jakaja da jaho nie naležyć. Źmianić nazoŭ narodu moža tolki zakanadaŭčaja ŭłada volnaj, suverennaj Biełarusi abo ŭsienarodny plebiscyt, ale nie relihijny časapis — dy jašče emihrancki. Škoda tolki,

što „Siaŭbit" marnuje svaju siłu j enerhiju na uporystaść, tady jak hałoŭnaja meta dalej zarastaje dziervanom.

Vokładka: Partyzan z samastrełam i kulamiotnaj stužkaj praz plačo vyhladaje vielmi vajaŭniča, abrazok hety moh-by być (z biadoj, jak na atamny viek) vykarystany ŭ kambatanskim časapisie, ale što jon maje supolnaje z relihijaj? Abrazok hety taksama jość dakazam adchileńnia ad hałoŭnaje mety j napeŭna prychilnikaŭ nam nia prysporyć.

Mova: Da hetaha času „Siaŭbit" drukavaŭsia movaj D-ra Janki Stankieviča. Sumlevajusia, kab heta daloka niepapularnaja mova była miłaj i dastupnaj čytaču, asabliva-ž niaŭciahnienamu ŭ biełaruskaje žyćcio. Apošniaha takaja mova moža chutčej ździvić čymsia zaachvocić dy pryciahnuć. Nie darma-ž ab samoj movie treba było davać adumysłovyja pajaśnieńni. Niezaležna ad hetaha takaja mova nakidałasia čytaču, časapis prapahuvaŭ jaje. Voś hetymi pabočnymi metami „Siaŭbit" zajmaŭsia až za šmat i dziela hetaha musiła ciarpieć hałoŭnaja meta.

Zrazumieła tady, čamu časapis mieŭ abmiežany źmiest, mała supracoŭnikaŭ dy padpiščykaŭ. Z biełarusaŭ katalikoŭ u Kanadzie, jakich ja znaju, nichto nie chacieŭ padtrymoŭvać „Siaŭbita" dziela vyšejpadanych pryčyn. Z padobnymi adnosinami da hetaha časapisu ja spatkaŭsia ŭ hutarcy z biełarusami katalikami ŭ Neŭ Yorku i South River. Usie, z kim tolki ja havaryŭ, śćviardžali nieabchodnaść vydavańnia biełaruskaha katalickaha časapisu, nieabchodnaść stvareńnia biełaruskaj katalickaj arhanizacyi, ale ŭsie jany byli niezadavoleny „Siaŭbitom" — pieravažna dziela tych-ža pryčyn służeńnia pabočnym metam.

Dyk nia tolki sp. J. Pituška niezadavoleny časopisam „Siaŭbit", ja maju ŭražańnie, što niezadavolena im balšynia biełarusaŭ katalikoŭ.

Z hłybokaj pašanaj — **V. Žuk**

Vielmi Pavažany Doktar.

Dziakuju Vam za prysłańnie listu. Naležnyja krytyki, nie chamskija, patrebnyja i mohuć być karysnaja. Vy vyskazali svoj pohlad pryvatna, kali z Vami spatykaŭsia, ale my žyli pa pryjacielsku. Spadziajusia, što i heta publičnaja krytyka, nas nie razviadzie u pryvatnym sužyćci. Vy vyskazali svoj pohlad, a ja vyskažu svoj. Chutčej možna było-b dahavarycca u specyjalnaj arhanizacyi. Kažny vyskazaŭsia-b, paśla pierahałasavali i mienšaść pavinna była-b padparadkavacca

bolšaści. Pry takich krytykach publičnych časta zdarajecca, što každny zastaniecca pry svaim.

Načynaju vykazvać svoj pohlad moža nie u takim paradku, u jakim Vy pišacie, ale budu staracca na usio Vam adkazać.

1. Ad vokładki. Kali-b „Siaŭbit” byŭ tolki religijnym, a nie hramadzkim, to jon i byŭ-by padobny da Vašaha pohladu. U hramadzkim, prypaminajučy historyju daŭnych časoŭ, chacieŭ prypomnić vajaŭničaść našych praščuraŭ, a nam zusim nie raspakoŭvacca i u patrebie pamahać pry vyzvolvańni našaj Krainy. Ale kamu vokładka nie padabajecca, možna pasyłać biaz jaje.

2. Nazoŭ. Vy krychu pierasalili, bo ad samaha pačatku vychodziŭ Litoŭska-Biełaruski. Nazoŭ „Litoŭski” Vam vyhladaje, jak vadarodnaja bomba, a mnie sam nazoŭ „Biełaruski”, histaryčna biaručy vyhladaje smarkatym dziciom pry darosłym čałavieku. Tady historyju Biełarusi treba pačynać ad 1918 hodu. Jakaja-ž karotkaja historyja, apirajučysia na hety nazoŭ? Ab hetym nazovie havaryli i našyja adradžency u časie pieršaj vajny, kali chacieli ahałasić federalnuju respubliku z uradami z Lietuviskim u Koŭnasie, Biełaruskim u Meńsku i supolnym u Vilni. Chacieli adnavić daŭnuju Litvu. Razyšlisia. Čamu? Voś hetaha nie viedaju. Čamu my majem bajacca, kali jon pačynaŭsia na našaj etnagrafičnaj Biełarusi. Uva usich histaryčnych artykułach užyvajecca abodvych nazovaŭ. — Razumnyja Lietuvisy viedajuć terytoryju daŭniejšaj Litvy dy i movach, jakija byli užyvanyja. Niekataryja ź ich razumiejuć našu movu i vypisvajuć „Siaubita”. Sp. Algerdas Gustajtis, žurnalist daprašvaŭsia adrysaŭ u Los Angeles, kab naviazać supolnuju pracu. A u hetym numaru padaju list viedamaha Lietuvisa, katory razumieje našu spravu i nia jość błaha nastrojeny da nas. A heta vielmi vučany čałaviek.

„Siaŭbit” nia jość viedamaść zakonaŭ, jon nikoha nie zmušaje tak nazyvacca, a tolki prypaminaje historyju i sieje ziarno praŭdy. A kali-b u volnaj Krainie dali taki nazoŭ, byŭby vielmi zadavolany Ja ad 1929 hodu zahranicaj svajoj krainy i pierakanaŭsia, što pry nazovie Biełaruś, uvažajuć nas za Ruskich. Dumaju, što na Baćkaŭščynie usim abryd hety nazoŭ. Pry takoj niavoli uhavaryvajuć, što heta robić Biełaruski Urad. Kali vykinuć nazoŭ Litoŭski dyk razam ź im Biełaruski. „U „Siaŭbicie”.

Zjednańnie. Partyi jość u kažnym haspadarstvie. Ale jość sojmy na jakich dahavaryvajucca. Paprobujcie pahadzić tych papieravych Uradaŭ. A jakija nakazy dyktatorskija? Kažnamu viedama na vieciar

puščanyja. A jakaja pycha, zlašć, što adzin druhomu ruki nie padaść. Pry hetym pavažaju tych, katoryja balej pracujuć.

Prypaminajecie Kryvičy. Chaču prypomnić, što hety nazoŭ pieršy padaŭ na adradženskaj nivie ś. p. V. Łastaŭski, katory napisaŭ „Historyja Biełaruska-Kryŭskaj Knihi". Jon pieršy kidaŭ klič ab źmienie nazovu.

Pisoŭnia. Maju 6 hramatykaŭ, pravapisaŭ. U Savietach nakazvajuć ich vydańniaŭ trymacca. Adnaho tolki A. Losika vydany łacinkaj dy balej padobny da pisoŭni łacinskaj, voś jon mnie i najbolej padabajecca dy dumaju, što balšyni łacinnikaŭ budzie padabacca. Abchodzicca biez biazpatrebnych litaraŭ, znakoŭ, a kažny zusim dabra patrapić pračytać. Našyja movaviedy nia usie pišuć pavodle pravapisaŭ, niachočać ich pieradrukoŭvać, bo uściaž ich papraŭlajuć. U Ukraincaŭ toje samoje. U Angieicaŭ miž Londonam, Birninghamem, Škocyjaj, Amerykaj jość roźnicy. U Biełarusaŭ jość i buduć doŭha navat pry vovlnaj Krainie.

Mova Dra Jana Stankieviča. A ciž nia movy: u „Baćkaŭščynie" mova Dra St. Stankieviča, u „Božym Šlachu" Ajca Horoški, u „Zniču" mova Ajca Dra P. Tatarynoviča. Kali Pr. Dru J. Stankieviču možna svajoj movaj pisać u „Baćkaŭščynie" dyk čamu-ž jamu maje być zabarona u „Siaŭbicie"?

Krytyki. Kolki-ž ź ich možna nazvać movaviedami? Dzie-ž ich vydańni knižak? Dzie-ž ich artykuły u časapisach? Chto-ž ź ich maje adpaviednaje pryhatavańnie? Takija krytyki musili-b siadzieć, jak myšy u norach. — Kab chto moh dobra pisać dyk jamu patreba: 1. Jak pryniata kazać mieć pisarskuju žyłku, 2. mieć adpaviednuju padhatoŭku, 3. pa studyjach treba, kab dalej pracavaŭ. Voś takich pisakaŭ mała jość, a'e Pr. Dr. Jan Stankievič naležyć. Kali Vam adnu krytyku treba try dni pisać, to jon pojdzie da biblioteki i za adzin dzień napiša. Voś kali budziem havaryć u hetaj spravie dyk śmieła skažu i 10-ch Vas nie patrapie zrabić, što jon robić. Navat najbolšy jahony praciŭnik, pišučy da mianie list, kaža: „padziŭlaju jahonuju pracavitaść". U toj samy čas, kali, mo' zazdrosnyja jahonyja praciŭniki, a bolej palityčnyja, vystupajuć suproć jaho dyk iz samapomačy z paŭnočnaj Niamieččyny prosiać nie adsoŭvać jaho. Niekatoryja zhoršylisia, što ja jaho pachvaliŭ. Dyk ja Vam skažu jašče raz, što jon daŭ hrašavuju

(Zakončeńnie na 4-aj bačynie vokładki)

Vydaviec-Redaktar: Ksiondz Franciš Čarniaŭski

Publisher-Editor: Rev. Francis Czerniawski

Printed by „LUNA", 77 St. Marks Pl., New York, N. Y.

dy pisarskuju pracu, što takija krytyki u 20-ch nie dali dy i nia zdolnyja dać. Praŭda, što u nas byli sprečki, bo ja staju nie ab literaturnuju movu, a ab movu zrazumiełuju ludziam. Pa mojamu, literatary pavinny vydavać svaju addzielnuju literaturnuju i tam hladzieć na čyściniu biełaruskaj movy.

Pišecie „šmat chto choča biełaruska-katalickaj arhanizacyi vydavectva". A mnie u heta niachočycca vieryć, bo probavaŭ, a achvotnikaŭ pryšło tolki, što na palcach rukach paličyć, a miž tymi byli pasłanyja da niedapuščeńnie. Kali Vy znajecie dyk, kali łaska, zarhanizujcie. Tolki adnaho paprašu pazvolić i mnie pryjechać, ale z katalickim rešatam. Da katalickaj arhanizacyi mohuć zapisacca dobryja kataliki. A ja viedaju, što niekatoryja svaim žyćciom tak daloka adyjšli ad zasadaŭ katalickich, što ich nia možna nazvać katalikami.

Časta padajecie „šmat arhanizacyi chočać, šmat vydaviectva chočać, šmat čytali-b, kab była inšaja mova". U druhich staronkach mohuć hetamu i pavieryć, ale dzie ja sam byŭ dy u niekatarych miascoch pa bolej razoŭ, dyk i nihdzie nie bačyŭ šmat katalikoŭ. Dzie balej mianie znajuć dy i pravasłaŭnyja pryšli, to z biady možna było-b skazać davoli šmat. Kali šmat chočać vydaviectva, dyk arhanizujcie štodziennik, a nie stanu, jak krytyk, a prystupaju, jak supracoŭnik. Kali na heta Vam nie mahčyma, dyk pamažycie sp. Panucevič pierajšci u drukarniu.

Kab šmat było idejnych Biełarusaŭ, dyk nie pazvolili-b našym paetam, piśmieńnikam pa fabrykach pracavać, a słabšym haładavać. Jany byli-b vydajniejšyja i bolšuju karyść prynieśli-b Biełaruskamu narodu.

„Vyvad tady . . . ." Zusim nie zhadžajusia. Niaviedaju ci tady byli u vakularach. Šmat jość Biełarusoŭ pry polskich parachvijach, ale jany udajuć takich patryjotaŭ polskich, čaho navat sami Palaki nia robiać. Šmat pry ruskich cerkvach, ale siabie Ruskimi nazyvajuć. Dzie jość Biełaruskija pravasłaŭnyja parachvii dyk jak na złość zdarajecca, što i dobrych Biełarusoŭ žonki u čužyja prychody pazapisyvanyja. A dzie Biełarus žanaty z čužynkaj, dyk tudy jaho žonka na pavadku viadzie. Voś moj vyvad.

Z hłybokaj pašanaj — **Redaktar**